

УДК 330.131.5

Трач Р.В.

*кандидат економічних наук, докторант,
Київський національний університет будівництва і архітектури***СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
БУДІВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ****CURRENT STATE OF THE STRATEGIC MANAGEMENT
OF CONSTRUCTION ENTERPRISES****АНОТАЦІЯ**

Стаття присвячена дослідженню еволюції, сучасного стану та можливих напрямів розвитку ресурсної стратегії діяльності будівельних підприємств під впливом сучасних концепцій цілісної реалізації проекту (Integrated Project Delivery) та інформаційного моделювання у будівництві (Building Information Modeling).

Ключові слова: ресурсна теорія, стратегія підприємства, інновації, BIM, IPD.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена исследованию эволюции, современного состояния и возможных направлений развития ресурсной стратегии деятельности строительных предприятий под влиянием современных концепций целостной реализации проекта (Integrated Project Delivery) и информационного моделирования в строительстве (Building Information Modeling).

Ключевые слова: ресурсная теория, стратегия предприятия, инновации, BIM, IPD.

ANNOTATION

The article investigates the evolution, current state and possible areas of resource development strategy of construction enterprises under the influence of modern concepts of integrated project (Integrated Project Delivery) and information modelling in building (Building Information Modeling).

Key words: resource theory, enterprise strategy, innovation, BIM, IPD.

Постановка проблеми. Стратегічне управління підприємством являє собою процес накопичення інформації та прийняття рішень, що підтримується функціями планування, організації, мотивації і контролю та має широкий міждисциплінарний діапазон. Предметом його зацікавленості є різні ключові питання виживання та розвитку підприємства з особливим врахуванням впливу зовнішнього оточення і внутрішнього конкурентоспроможного потенціалу.

Дослідження найбільш актуальних світових трендів у літературі виразно вказує на розроблення напрямів, пов'язаних зі стратегіями періоду трансформації та кризи, з розвитком ресурсної теорії та побудовою стратегій, що підтримують ключові бізнес-процеси. Такі напрями досліджень дають змогу отримати кращу відповідність прогнозів та методології, яка з ними пов'язана, потребам сучасного бізнесу, що дедалі частіше ґрунтується на інформації та знаннях.

Впродовж минулих десятиліть еволюція практики і теорії управління підприємством приростала багатьма концепціями та напрямками. З перспективи теорії стратегічного управління постає істотне питання, якою мірою

ці зміни збігаються з актуальною дійсністю, чи теорія «встигає» за практикою, чи може, випереджаючи, «рекомендує» правильні рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітність класифікацій стратегій є наслідком зміни центру ваги між елементами, які використовуються для її опису. Деякі автори ключовим для стратегії вважають вибір довготривалих цілей та підбір певних програм або планів їх реалізації (К. Ендрюс, Р. Аккофф) через відповідне розміщення ресурсів (А. Чандлер, Д. Шендель і К. Хофер, Е. Харрісон). Інші підкреслюють важливість дій, планів, програм або орієнтацій, потрібних до досягнення визначених цілей (Дж. Пієрс і Р. Робінсон, Р. Гріфін і Дж. Сінг, Р. Давид, К. Хілл і Г. Джонс, Р. Грант). Стратегія як спосіб сполучення підприємства з оточенням є змістом групи визначення (Р. Катц, Р. Мілс і К. Шоу, Г. Мінцберг). Інші зосереджуються на побудові конкурентоспроможної переваги і результатах діяльності підприємства (М. Портер, Дж. Барні, Е. Боуман, Х. Сінг і Х. Томас), процесі прийняття рішення для досягнення цілей (Г. Стайнер і Дж. Мінер, Х. Томас, Р. Вітгінгтон) і застосованій методиці прийняття рішення (М. Беверлі, Д. Кнайт і Г. Морган), а також змінах, що відбуваються як в оточенні, так і всередині підприємства (В. Ньюман і Дж. Логан, А. Гінсберг). Також можна відшукати групу еkleктичних трактувань стратегій, які інтегрують раніше згадані елементи (А. Томпсон і А. Стрікланд, Г. Джонсон, К. Шолс і Р. Вайтгінгтон, Д. Хембрік і М. Чен) [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас є ще значна частина питань, які потребують наукового обґрунтування та вирішення. Одне з них – дослідження можливих напрямів розвитку ресурсної стратегії діяльності будівельних підприємств.

Метою статті є дослідження еволюції, сучасного стану та можливих напрямів розвитку ресурсної стратегії діяльності будівельних підприємств під впливом сучасних концепцій цілісної реалізації проекту (Integrated Project Delivery) та інформаційного моделювання у будівництві (Building Information Modeling).

Виклад основного матеріалу. Більшість науковців вважають, що ресурсна школа стратегічного управління, яка зараз домінує, бере

свій початок від публікації у 1984 р. роботи «Ресурсне трактування фірми» [2], яка за своєю термінологією і гіпотезами була основою для нового напрямку в теорії стратегічного управління. Основною тезою ресурсної концепції є те, що всі підприємства різні, і ці відмінності можуть бути стійкими, зважаючи на володіння конкретними підприємствами унікальними ресурсами і здатностями, які, будучи джерелами економічних рента, визначають конкурентні переваги цих підприємств.

Ресурсний підхід підкреслює унікальність кожного підприємства, вказуючи, що копіювання та наслідування діяльності інших підприємств не допоможе досягти прибутковості, натомість необхідно сконцентруватися на використанні відмінностей і неповторних сильних сторонах власного підприємства. У зв'язку з цим важливим у ресурсній теорії стає придбання та акумуляція ресурсів, а також здатність використовувати їх для отримання інших ресурсів, оригінальної їх трансформації у вироби і послуги, а також виведення цих виробів і послуг на ринок [3].

Проте цієї стратегії часто недостатньо для досягнення сталої конкурентної переваги. Перемогти у суперництві на глобальному ринку можуть підприємства, що демонструють своєчасну реакцію на зміни, а також швидкі і гнучкі продуктивні інновації разом з управлінською здатністю ефективно координувати і переміщати внутрішні і зовнішні компетенції.

Від 60-х років XX ст. до початку XXI ст. будівництво було однією з найбільш неефективних галузей економіки. Як видно з досліджень, проведених у США, тоді як за останні п'ятдесят років продуктивність в інших сферах промисловості виросла понад удвічі, в будівництві позначився зворотний тренд – спад продуктивності на 20% (рис. 1).

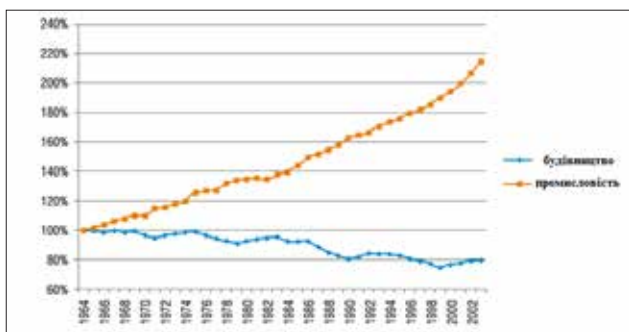

Рис. 1. Зміни продуктивності в будівництві та промисловості в 1964–2003 роках

Джерело: [4]

Детальне вивчення ситуації зі стратегічним управлінням будівельними підприємствами наводить на думку про необхідність структурних змін на галузевому рівні, результатом яких має стати укрупнення суб'єктів господарювання та створення мережевих структур, здатних акумулювати ресурси і перенаправляти їх у межах

об'єднання, максимально ефективно розкриваючи закладений у ресурсній базі потенціал.

Зміни назріли через низку причин:

- організаційно-управлінські методи тривалий час не оновлюються, залишаючись продуктом застарілих уявлень про систему управління та практику керівництва;

- менталітет і ступінь професійної підготовки управлінських кадрів не орієнтовані на сучасні методи управлінської роботи і менеджменту;

- будівельні підприємства знаходяться у стані, коли попит на їхню продукцію продовжує випереджати пропозицію, при цьому цінова політика замовників зводиться до зменшення вартості об'єкта, що негативно позначається на практиці організації капіталовкладень;

- частка застарілої техніки і використання ручної праці продовжує залишатися досить високою;

- будівельні компанії звично не орієнтовані на інноваційні рішення, а замовники не стимулюють цей інтерес.

Зміни, що постійно відбуваються з початку XXI ст., пов'язані насамперед зі швидким темпом розвитку техніки і технології, цивілізаційним прогресом, концентрацією на інноваціях і поведінці підприємств, процесами глобалізації і більшою інтенсивністю конкуренції, яка часто набуває рис гіперконкуренції, привели до появи нових підходів до стратегії. Серед них варто відзначити інноваційно-підприємницький підхід, концепцію сталого розвитку та концепцію відносин, які повинні посісти своє місце в межах ресурсної стратегії підприємства [5].

Концепція відносин базується на бажанні взаємодії з іншими суб'єктами з метою отримання ренти відносин. Результати багатьох досліджень довели, що відносини, а особливо міжорганізаційні, є основою стратегічної діяльності сучасних підприємств. Логіка стратегії відносин близька до мережевого підходу до стратегії, але має також спільні пункти з іншими школами стратегічного управління, а особливо з ресурсним підходом, школою простих правил, позиційною школою, а також, беручи до уваги спосіб налагодження відносин, і з еволюційною школою.

Однією з основ мережевої концепції стратегії є той факт, що підприємства функціонують в оточенні відносно невеликої кількості учасників (головними з них є постачальники, клієнти, конкуренти), які пов'язані спільними зв'язками, що змінюються у часі. Ці зв'язки забезпечують доступ до ресурсів інших суб'єктів, а також об'єднують діяльність багатьох підприємств, створюючи цінність. Ефективність підприємства зумовлена цілісністю мережі, тобто контекстом співвідношення щодо третій сторін. У зв'язку з цим вважається, що мережева стратегія «підпорядкована процесу створення цінності з використанням ресурсів і компетенції всіх її членів, а її основою є прийняття рішення».

Ресурсні передумови, в тому числі набуття необхідних ресурсів, а особливо здобуття і використання знань, поєднують підхід відносин до стратегії ресурсного напрямку. Насамперед ресурсна компліментарність та доступ до ресурсів, що є складними до набуття, індивідуально спрямовують увагу підприємств у напрямі нав'язування зовнішніх відносин. Ці відносини забезпечують доступ до ресурсів партнерів та експлуатацію створеної спільної бази ресурсів, а інколи вимагають специфічних інвестицій для розвитку цих відносин. Крім того, відносини впливають на спосіб використання ресурсів, а джерелом конкурентоспроможної переваги стає компетенція відносин. У зв'язку з цим підхід відносин доповнює ресурсну теорію, підкреслюючи особливе значення зовнішніх ресурсів відносин як джерела конкурентоспроможної переваги і створення цінності.

Ресурсна теорія є однією з базових концепцій, що пов'язана з природою мережевих утворень, відповідно до якої прагнення економічної структури до відкритої моделі є природним, оскільки первинний дефіцит невідновлювальних ресурсів і пошук економічними суб'єктами додаткових компетенцій в умовах конкурентної боротьби підштовхуватиме їх до освоєння ресурсів довкілля, а після використання всього переліку – до пошуку додаткових ресурсів усередині економічної системи.

Суттєвим етапом у розвитку мережевого підходу є парадигма, авторами якої є Р. Майлз і Ч. Сноу [6]. Вчені запропонували розглядати мережеві структури як новий підхід до реалізації стратегій підприємств. Вони обґрунтували необхідність кооперування і створення адекватних структур потребою підприємств в обміні інформацією, знаннями, іншими ресурсами, а також спільним використанням активів у процесах створення цінності для споживачів. Основними принципами формування мережевих структур, на думку цих вчених, є довіра і координація дій. Компанії об'єднують матеріальні і нематеріальні ресурси для спільного здійснення різних видів діяльності, ґрунтуючись на принципі автономії.

Відомий американський економіст, дослідник світової історії бізнесу А. Чендлер проаналізував залежність організаційної структури управління підприємством від її стратегії. Вагомим результатом і завершальним підсумком багаторічної плідної роботи вченого стала робота «Strategy and Structure. Chapters in the History of the American Industrial Enterprise», у якій автор сформулював свій знаменитий принцип бізнесу: «Стратегія визначає організаційну структуру управління підприємством» [7].

З переходом до ринкових умов господарювання значно зростає кількість учасників інвестиційно-будівельного процесу, а також кількість інформаційних потоків, їх вплив на результати діяльності окремих компаній. У зв'язку з цим більш важливим є вирішення завдання

оптимізації комунікаційного простору. Деякі вчені-економісти пропонують для управління будівельним підприємством використовувати мережеву організаційну структуру. Наприклад, В.Б. Мелехин і Ш.Т. Ісмаїлова [8] вважають доцільним застосувати мережевий підхід в організації управління будівельним підприємством, при цьому пропонують вважати учасників мережі рівноправними в організації прийняття рішень. Вивчення структури інвестиційно-будівельного комплексу доводить, що вона може бути складною мережею з безліччю учасників, які шляхом взаємодії можуть отримувати спільну вигоду. Концепція мережевої організації взаємодії учасників інвестиційно-будівельного комплексу ґрунтується на обміні потоками з урахуванням логістичних принципів мінімізації витрат на проходження матеріальних і фінансових ресурсів, потоків робочої сили, послуг, інформації.

З розвитком технологій будівництва змінюються і модернізуються вимоги замовників, проекти стають більш трудомісткими і, відповідно, вся проектна документація ускладнюється, при цьому обсяг її неухильно зростає. Проектувальники змушені обробляти все більше і більше інформації, яка випереджає і супроводжує процес роботи над проектом. Потік інформації продовжує надходити і після здачі об'єкта в експлуатацію, оскільки зведена будівля тісно взаємодіє з навколишнім середовищем та іншими об'єктами, також не варто забувати і про життєзабезпечення споруди, управління внутрішніми процесами. Відповідно, в геометричній прогресії зростає ймовірність виникнення помилок, а зі збільшенням вартості проекту зростає і вартість помилок.

Реакцією на перераховані вище проблеми стали концепції цілісної реалізації проекту (англ. IPD, Integrated Project Delivery) [9] та інформаційного моделювання будівництва (англ. BIM, Building Information Modeling) [10].

Отже, IPD – це підхід до реалізації проекту, який інтегрує людей, технології, підприємства, а також практику в один спільний процес із метою використання вмінь і знань всіх учасників так, щоб оптимізувати ефекти і збільшити цінність для інвестора через зниження витрат та збільшення продуктивності на етапах проектування, підготовки і реалізації інвестиції.

Інтегроване співробітництво повинно бути підтримане відповідною інформаційною технологією, що забезпечує безперешкодний доступ до інформації. Підтримкою для інтегрованої реалізації є ідея інформаційного моделювання будівництва, яка дає можливість зберігати всю інформацію про будівлю в одному файлі та моделювати будівництво віртуального об'єкта.

Інформаційне моделювання як підхід до проектування будівель передбачає насамперед збір, зберігання і комплексну обробку в процесі проектування всієї архітектурно-конструкторської, технологічної, економічної та іншої інформації

Рис. 2. Модель реалізації інтегрованого інвестиційно-будівельного проекту (IPD) з використанням BIM.

Джерело: розроблено автором

про будівлю з усіма її взаємозв'язками і залежностями, коли будівля і все, що має до неї стосунок, розглядаються як єдиний об'єкт.

Еволюція дефініції BIM пройшла етапи, що стосуються безпосередньо моделі будівлі (Building Information Model), процесу життєвого циклу будівлі (Building Information Modeling) та всієї системи інвестиційно-будівельного процесу (Building Information Management).

На рис. 2 відображено модель реалізації інтегрованого інвестиційно-будівельного проекту (IPD) з використанням BIM.

Бурхливий розвиток інформаційних технологій вимагає принципово нових підходів в архітектурно-будівельному проектуванні і розробленні проектно-кошторисної документації, що полягають у створенні комп'ютерних моделей будівель і споруд, які несуть у собі всі відомості про майбутні об'єкти.

Висновки. Під впливом змін, що постійно відбуваються з початку XXI ст., пов'язаних насамперед зі швидким темпом розвитку техніки і технології, цивілізаційним прогресом, концентрацією на інноваціях і поведінці підприємств, процесами глобалізації і більшою інтенсивністю конкуренції, ресурсна стратегія, яка

домінує в управлінні будівельними підприємствами, також зазнає суттєвих трансформацій.

Серед головних концепцій, які найсуттєвіше впливають на ресурсну стратегію, варто відзначити інноваційно-підприємницький підхід, концепцію сталого розвитку та концепцію відносин. Стратегія відносин за своєю суттю близька до мережевого підходу управління організаційними системами, що є характерним для підприємств будівельної галузі.

Найсучаснішими важелями, які чинять вплив на зміну стратегії розвитку будівельних підприємств, є концепції цілісної реалізації проекту (Integrated Project Delivery) та інформаційного моделювання будівництва (Building Information Modeling), головним принципом яких є співпраця всіх зацікавлених сторін під час окремих фаз життєвого циклу будівельного об'єкта, що дає змогу отримати результати, які закладені в завданнях проекту, і водночас досягти своїх цілей.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ronda-Pupo G.A., Guerras-Martin L.A., The structure and evolution of the strategic management field: a content analysis

- of 26 years of strategic management research, "International Journal of Management Reviews", Vol. 10, № 1, 2008. – P. 1–23.
2. Wernerfelt B. A resource-based view of the firm // Strategic management journal. 1984. – Vol. 5– № 2. – P. 171–180.
 3. Krupski R. Rozwój szkoły zasobów zarządzania strategicznego, "Przegląd Organizacji" 2012, nr 4. – s. 4.
 4. Rumane A. Handbook of Construction Management: Scope, Schedule, and Cost Control. Boca Raton Florida: CRC Press, 2015.
 5. Jabłoński A. Modele zrównoważonego biznesu - miejsce i rola w koncepcji zarządzania strategicznego. PRACE NAUKOWE WWSZIP, nr. 22(2), 2012. – S. 282–295.
 6. Miles R.E. Fit, failure and the hall of fame: How companies succeed or fail / R. E. Miles, C. C. Snow. – New York, 1994.
 7. Chandler A.P. Strategy and Structure. Chapters in the History of the American Industrial Enterprise. Cambridge : Cambridge, Mass. ; MIT Press, 1962. – 420 p.
 8. Мелехин В.Б., Исмаилова Ш.Т. Сетевые организационные структуры управления строительным предприятием // Экономика строительства. – 2004. – № 7. – С. 14–23.
 9. Succar B. Building information modelling framework: A research and delivery foundation for industry stakeholders. Automation in Construction, 18, 2009. – S. 357–375.
 10. Building SMART International, raport 31.01.2012. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buildingsmart.pl/bimpl.htm>. – Назва з екрану.